

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

15. září 2022 *

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v trestních věcech – Listina základních práv Evropské unie – Články 47 a 48 – Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod – Článek 6 – Směrnice (EU) 2016/343 – Posílení některých aspektů presumpce nevinny a práva být přítomen při trestním řízení před soudem – Článek 8 – Právo být ve vlastní věci přítomen při řízení před soudem – Rozhodnutí o navrácení spojené se zákazem vstupu na dobu pěti let – Podmínky pro vedení soudního řízení v nepřítomnosti dotčené osoby – Povinnost být přítomen při řízení před soudem stanovená vnitrostátním právem“

Ve věci C-420/20,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Sofijski rajonen sad (obvodní soud v Sofii, Bulharsko) ze dne 7. srpna 2020, došlým Soudnímu dvoru dne 9. září 2020, v trestním řízení proti

HN,

za účasti:

Sofijska rajonna prokuratura,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení A. Arabadžev, předseda senátu, L. Bay Larsen (zpravodaj), místopředseda Soudního dvora, I. Ziemele, P. G. Xuereb a A. Kumin, soudci,

generální advokát: J. Richard de la Tour,

vedoucí soudní kanceláře: M. Longar, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 8. prosince 2021,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za HN N. Nikolovou, advokat,
- za německou vládu F. Halabim, M. Hellmannem, R. Kanitzem a J. Möllerem, jako zmocněnci,
- za maďarskou vládu M. Z. Fehérem a R. Kissné Berta, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: bulharština.

– za nizozemskou vládu M. K. Bulterman a M. H. S. Gijzen, jako zmocněnkyněmi,
– za Evropskou komisi M. Wasmeierem a I. Zaloguinem, jako zmocněnci,
po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 3. března 2022,
vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 8 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a práva být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci trestního řízení proti HN, který je stíhán za použití padělaných dokladů.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 2008/115/ES

- 3 Článek 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (Úř. věst. 2008, L 348, s. 98) stanoví:

„Tato směrnice stanoví společné normy a postupy, které jsou v členských státech používány při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí v souladu se základními právy jakožto obecnými zásadami [unijního] práva [...] i s mezinárodním právem, včetně závazků v oblasti ochrany uprchlíků a dodržování lidských práv.“

- 4 Článek 11 odst. 1 a 3 této směrnice stanoví:

„1. Rozhodnutí o navrácení jsou spojena se zákazem vstupu,

- a) jestliže nebyla poskytnuta lhůta k dobrovolnému opuštění území nebo
- b) jestliže nebyla splněna povinnost návratu.

V ostatních případech mohou být rozhodnutí o navrácení spojena se zákazem vstupu.

[...]

3. Členské státy zváží zrušení nebo pozastavení zákazu vstupu, může-li dotčený státní příslušník třetí země, na kterého se vztahuje zákaz vstupu vydaný podle odst. 1 druhého pododstavce, prokázat, že opustil území členského státu plně v souladu s rozhodnutím o navrácení.

[...]

Členské státy mohou v individuálních případech z humanitárních důvodů upustit od vydání zákazu vstupu nebo tento zákaz zrušit či pozastavit.

Členské státy mohou v individuálních případech nebo v určitých kategoriích případů zrušit či pozastavit zákaz vstupu z jiných důvodů.“

Směrnice 2016/343

5 Body 9, 10, 35, 36 a 48 odůvodnění směrnice 2016/343 znějí:

„(9) Cílem této směrnice je posílit právo na spravedlivý proces v trestním řízení stanovením společných minimálních pravidel pro některé aspekty presumpce nevinoty a právo být přítomen při řízení před soudem.

(10) Stanovením společných minimálních pravidel pro ochranu procesních práv podezřelých a obviněných osob tato směrnice usiluje o posílení důvěry členských států v systémy trestního soudnictví jiných členských států, a tím usnadňuje vzájemné uznávání rozhodnutí v trestních věcech. Tato společná minimální pravidla mohou rovněž vést k odstranění překážek volného pohybu občanů na území členských států.

[...]

(35) Právo podezřelé nebo obviněné osoby na to, aby byla přítomna při řízení před soudem, není právem absolutním. Za určitých podmínek by měla mít podezřelá nebo obviněná osoba možnost se tohoto práva výslovně nebo mlčky vzdát, musí to však učinit jednoznačně.

(36) Za určitých okolností by mělo být možné vynést rozhodnutí o vině nebo nevině podezřelé nebo obviněné osoby i tehdy, není-li v řízení před soudem přítomna. Mohlo by tomu tak být v případě, kdy podezřelá nebo obviněná osoba byla o řízení před soudem řádně vyrozuměna a na následky nedostavení se k soudu upozorněna, přesto však se k řízení před soudem nedostavila. Skutečnost, že podezřelá nebo obviněná osoba byla vyrozuměna o řízení před soudem, by měla být chápána tak, že tato osoba byla osobně předvolána nebo byla úředně vyrozuměna o dni a místě konání uvedeného řízení jiným způsobem tak, aby si byla uvedeného řízení vědoma. Upozorněním podezřelé nebo obviněné osoby na následky nedostavení se k soudu by se mělo rozumět zejména upozornění dané osoby na to, že by rozhodnutí mohlo být vyneseno v její nepřítomnosti.

[...]

(48) Vzhledem k tomu, že tato směrnice stanoví minimální pravidla, měly by mít členské státy možnost rozšířit práva stanovená v této směrnici s cílem poskytnout vyšší úroveň ochrany. Úroveň ochrany poskytovaná členskými státy by nikdy neměla být nižší než normy stanovené Listinou [základních práv Evropské unie] nebo [evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950] v souladu s tím, jak je vykládají Soudní dvůr a Evropský soud pro lidská práva.“

6 Článek 1 této směrnice stanoví:

„Tato směrnice stanoví společná minimální pravidla týkající se:

- a) některých aspektů presumpce nevinu v trestním řízení;
- b) práva být přítomen při trestním řízení před soudem.“

7 Článek 8 odst. 1 až 4 uvedené směrnice stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby podezřelá nebo obviněná osoba měla právo být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem.

2. Členské státy mohou stanovit, že řízení před soudem, jež může vést k rozhodnutí o vině či nevině podezřelé nebo obviněné osoby, se může konat v její nepřítomnosti, pokud:

- a) podezřelá nebo obviněná osoba byla o řízení před soudem řádně vyrozuměna a na následky nedostavení se k soudu upozorněna; nebo
- b) podezřelá nebo obviněná osoba, jež byla o řízení před soudem vyrozuměna, je zastupována zmocněným obhájcem, jehož si tato podezřelá či obviněná osoba zvolila, nebo jenž jí byl ustanoven státem.

3. Rozhodnutí, které bylo přijato podle odstavce 2, může být vůči dotčené podezřelé či obviněné osobě vykonáno.

4. Pokud právní řád členských států umožňuje provést řízení před soudem v nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, avšak nelze splnit podmínky stanovené v odstavci 2 tohoto článku, neboť přes vynaložení přiměřeného úsilí nemohlo být zjištěno místo pobytu podezřelé či obviněné osoby, mohou členské státy stanovit, že takové rozhodnutí lze přesto vynést a vykonat. V takovém případě členské státy zajistí, aby v okamžiku vyrozumění podezřelé nebo obviněné osoby o takovém rozhodnutí, zejména při jejím zadržení, byla tato osoba rovněž v souladu s článkem 9 poučena o možnosti napadnout takové rozhodnutí a o právu na nové řízení před soudem či na uplatnění jiného prostředku právní nápravy.“

Bulharské právo

8 Článek 93 Nakazatelen kodeks (trestní zákoník), ve znění účinném v době rozhodné z hlediska skutkového stavu v původním řízení (dále jen „NK“), stanoví:

„Pro účely tohoto zákoníku se rozumí:

[...]

7) ‚závažným trestným činem‘ trestný čin, za nějž zákon stanoví trest odnětí svobody v trvání více než pět let, doživotní trest odnětí svobody nebo doživotní trest odnětí svobody bez možnosti přeměny;

[...]“

9 Podle článku 308 NK platí:

„(1) Kdo padělá nebo pozmění úřední listinu v úmyslu, aby jí bylo užito, bude potrestán odnětím svobody za padělání listin až na tři léta.

(2) Odnětím svobody až na osm let bude potrestán čin podle odstavce 1, jsou-li jeho předmětem [...] bulharské nebo zahraniční doklady totožnosti [...].“

10 Článek 316 NK stanoví:

„Trest stanovený v předchozích člancích této kapitoly se uloží také tomu, kdy kdo vědomě užije padělanou nebo pozměněnou listinu, nesprávnou listinu nebo listinu ve smyslu předchozího článku, nelze-li jej uznat vinným za její padělání.“

11 Článek 269 Nakazatelen procesualen kodeks (trestní řád), ve znění účinném v době rozhodné z hlediska skutkového stavu v původním řízení (dále jen „NPK“), zní:

„1. Přítomnost obviněné osoby při projednávání věci v trestním řízení je povinná, je-li obviněna ze závažného trestného činu.

2. Soud může obviněné osobě nařídit, aby se dostavila i v případech, kdy její přítomnost není povinná, avšak je nezbytná pro zjištění objektivní pravdy.

3. Nebrání-li to zjištění objektivní pravdy, může být věc projednána v nepřítomnosti obviněné osoby, pokud:

1) se nenachází na adrese, kterou uvedla, anebo ji změnila, aniž o tom vyrozuměla příslušný orgán;

2) místo jejího pobytu v Bulharsku není známo a nebylo zjištěno ani po důkladném zjišťování;

3) přesto, že byla řádně předvolána, nesdělila závažné důvody pro nedostavení se k soudu, přičemž byl dodržen postup uvedený v čl. 247b odst. 1;

4) se nachází mimo území Bulharské republiky a

a) její bydliště není známo;

b) nelze ji předvolat z jiných důvodů;

c) byla řádně předvolána a nesdělila závažné důvody pro nedostavení se k soudu.“

12 Článek 10 odst. 1 Zakona za čuždencite v Republika Balgaria (zákon o cizincích v Bulharské republice) (DV č. 153 ze dne 23. prosince 1998), ve znění účinném v době rozhodné z hlediska skutkového stavu v původním řízení, stanoví:

„Vízum se cizinci neudělí nebo vstup na území se cizinci odepře, jestliže:

[...]

7. se pokusil o vstup na území nebo průjezd přes území za použití padělaného nebo pozměněného dokladu, víza nebo povolení k pobytu;

[...]“

13 Článek 41 tohoto zákona stanoví:

„Navrácení se nařídí, pokud

[...]

5) je zjištěno, že cizinec překročil státní hranici v souladu s právními předpisy, avšak pokusil se vycestovat mimo hraniční přechod nebo s padělaným nebo pozměněným cestovním pasem nebo náhradním cestovním dokladem.“

14 Článek 42h odst. 1 téhož zákona stanoví:

„Zákaz vstupu a pobytu na území členských států Evropské unie se uloží, pokud:

1. jsou splněny podmínky čl. 10 odst. 1;

[...]“

Původní řízení a předběžné otázky

- 15 HN, albánský státní příslušník, je podezřelý z toho, že měl dne 11. března 2020 na stanovišti hraniční kontroly na letišti v Sofii (Bulharsko) předložit padělaný cestovní pas a padělaný průkaz totožnosti, které vypadaly jako doklady vydané příslušnými řeckými orgány, s cílem nastoupit na let do Bristolu (Spojené království).
- 16 Téhož dne byl policejními složkami zatčen a Sofijska rajonna prokuratura (obvodní státní zastupitelství v Sofii, Bulharsko) zahájila přípravné řízení pro použití padělaných dokladů.
- 17 Následujícího dne vydal ředitel Granično policejsko upravlenie – Sofia (orgán pohraniční policie v Sofii, Bulharsko) rozhodnutí o navrácení HM spojené se zákazem vstupu na dobu pěti let s platností od 12. března 2020 do 11. března 2025.
- 18 Dne 23. dubna 2020 byl HN rozhodnutím vyšetřujícího orgánu obviněn z použití padělaných dokladů. Toto rozhodnutí bylo HN a jeho obhájkyni sděleno dne 27. dubna 2020. Při této příležitosti byl HN poučen o svých právech, zejména o právech vyplývajících z článku 269 NPK, jež upravuje průběh řízení v nepřítomnosti a následky takového řízení.
- 19 Při výslechu konaném téhož dne HN prohlásil, že právům, o nichž byl poučen, rozumí a že si nepřeje být přítomen řízení před soudem, protože by mu z cestování k soudu vznikaly nepřiměřené náklady a pro účely svého zastupování v řízení vedeném v jeho nepřítomnosti plně důvěřuje své obhájkyni.
- 20 Dne 27. května 2020 byla obžaloba vznesená proti HN pro trestný čin podle článku 316 NK ve spojení s článkem 308 NK předložena k projednání předkládajícímu soudu, Sofijski rajonen sad (obvodní soud v Sofii, Bulharsko).
- 21 Usnesením ze dne 24. června 2020 uvedený soud nařídil veřejné předběžné jednání na 23. července 2020 a soudce zpravodaj nařídil, aby obžalovanému HN byl prostřednictvím bulharského ministerstva vnitra předán překlad tohoto usnesení a obžaloby do albánštiny.

V uvedeném usnesení bylo rovněž uvedeno, že přítomnost obviněného na jednání je podle čl. 269 odst. 1 NPK povinná a řízení lze v jeho nepřítomnosti vést za podmínek stanovených v odstavci 3 tohoto článku.

- 22 Dne 16. července 2020 sdělilo uvedené ministerstvo předkládajícímu soudu, že HN byl dne 16. června 2020 v rámci výkonu rozhodnutí o navrácení, které vůči němu přijal orgán pohraniční policie, dopraven na bulharský hraniční přechod a tato okolnost zabránila možnosti řádně vyrozumět HN o soudním řízení, které proti němu bylo zahájeno.
- 23 Za těchto podmínek se Sofijski Rajonen sad (obvodní soud v Sofii) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Je přípustné, aby právo obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, jež stanoví čl. 8 odst. 1 [směrnice 2016/343], bylo omezeno vnitrostátními ustanoveními, podle nichž lze cizinci, kterému bylo sděleno obvinění, uložit ve správním řízení zákaz vstupu a pobytu v zemi, v níž je vedeno trestní řízení?
- 2) V případě, že je třeba na první otázku odpovědět kladně, jsou splněny podmínky čl. 8 odst. 2 písm. a) či písm. b) [směrnice 2016/343] pro konání řízení před soudem v nepřítomnosti obviněné osoby, pokud byla obviněná osoba, cizí státní příslušník, o řízení před soudem vyrozuměna a byla upozorněna na následky nedostavení se k soudu a je zastupována k tomu zmocněným obhájcem, jehož si obviněná osoba sama zvolila nebo jenž jí byl ustanoven státem *ex offico*, avšak jejímu osobnímu dostavení se k soudu brání zákaz vstupu a pobytu vydaný ve správním řízení, který platí pro zemi, v níž je vedeno trestní řízení?
- 3) Je přípustné, aby právo obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, které stanoví čl. 8 odst. 1 [směrnice 2016/343], bylo danou vnitrostátní právní úpravou přeměněno na procesní povinnost této osoby, přičemž členské státy tímto zajišťují vyšší stupeň ochrany ve smyslu bodu 48 odůvodnění této směrnice, anebo je takový přístup neslučitelný s bodem 35 odůvodnění této směrnice, v němž se uvádí, že právo obviněné osoby na to, aby byla přítomna při řízení před soudem, není právem absolutním a lze se ho vzdát?
- 4) Je přípustné, aby se obviněná osoba předem vzdala práva být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, které stanoví čl. 8 odst. 1 směrnice [2016/343], jestliže tak jednoznačně učiní v průběhu přípravného řízení, a je přitom upozorněna na následky nedostavení se k soudu?“

K předběžným otázkám

K třetí otázce

- 24 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu, kterou je třeba se zabývat na prvním místě, je, zda musí být čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví povinnost podezřelé či obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při trestním řízení před soudem.

K přípustnosti

- 25 Evropská komise vyjádřila pochybnosti o přípustnosti třetí otázky, která má podle ní v projednávané věci spíše teoretický význam, protože obviněný nesmí přicestovat do členského státu, v němž je vedeno řízení.
- 26 K tomu je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury je v rámci spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy založené článkem 267 SFEU pouze věcí vnitrostátního soudu, jemuž byl spor předložen a který musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, jež bude vydáno, aby s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem věci posoudil jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání svého rozsudku, tak relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru. Týkají-li se tedy položené otázky výkladu unijního práva, je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout (rozsudek ze dne 15. července 2021, *The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602, bod 54 a citovaná judikatura).
- 27 Z toho vyplývá, že se na otázky týkající se unijního práva vztahuje domněnka relevance. Odmítnutí rozhodnout o předběžné otázce položené vnitrostátním soudem ze strany Soudního dvora je možné pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad nebo posouzení platnosti unijní normy nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny (rozsudek ze dne 28. dubna 2022, *Caruter*, C-642/20, EU:C:2022:308, bod 29 a citovaná judikatura).
- 28 Z předkládacího rozhodnutí přitom vyplývá, že bulharské právo stanoví povinnou přítomnost osob obviněných ze závažného trestného činu, jako je čin vytýkaný v projednávané věci HN, při řízení před soudem, takže tato povinnost se podle bulharského práva vztahuje na HN.
- 29 V tomto kontextu okolnost, že se HN nachází mimo území Bulharska a platí pro něj zákaz vstupu na toto území, nestačí k prokázání toho, že by třetí otázka, která se týká slučitelnosti takové povinnosti s unijním právem, zjevně neměla žádný vztah k realitě nebo předmětu věci v původním řízení, a tudíž k vyvrácení domněnky relevance, která se na tuto otázku vztahuje.
- 30 Z toho vyplývá, že třetí otázka je přípustná.

K věci samé

- 31 Podle čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 členské státy zajistí, aby podezřelá nebo obviněná osoba měla právo být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem.
- 32 Ze znění tohoto ustanovení jasně vyplývá, že členské státy musí umožnit podezřelé či obviněné osobě přítomnost při řízení před soudem v její vlastní věci.
- 33 Naproti tomu uvedené ustanovení nijak neupřesňuje možnost členských států stanovit, že je taková přítomnost povinná.
- 34 Kromě toho podle jiných ustanovení této směrnice mají členské státy možnost vést soudní řízení v nepřítomnosti dotčené osoby.

- 35 V této souvislosti mohou podle čl. 8 odst. 2 citované směrnice členské státy stanovit, že řízení před soudem, jež může vést k rozhodnutí o vině či nevině podezřelé nebo obviněné osoby, se může konat v její nepřítomnosti, pokud jsou splněny určité podmínky.
- 36 Kontext, do kterého tyto podmínky spadají, je upřesněn v bodě 35 odůvodnění směrnice 2016/343, jež umožňuje pochopit logiku, která stojí za čl. 8 odst. 2 této směrnice a podle níž musí být na základě určitých jednoznačných jednání, jež vyjadřují vůli podezřelé nebo obviněné osoby vzdát se práva být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, možné vést před soudem řízení v její nepřítomnosti [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. května 2022, Specializirana prokuratura (Řízení proti uprchlému obžalovanému), C-569/20, EU:C:2022:401, bod 35].
- 37 I když tedy toto ustanovení umožňuje členským státům za určitých podmínek stanovit, že trestní řízení může být vedeno v nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, nijak členským státům neukládá, aby takovou možnost stanovily ve vnitrostátním právu.
- 38 Stejně tak čl. 8 odst. 4 této směrnice stanoví, že pokud právní řád členských států umožňuje provést řízení před soudem v nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, avšak nelze splnit podmínky stanovené v odstavci 2 tohoto článku, neboť přes vynaložení přiměřeného úsilí nemohlo být zjištěno místo pobytu podezřelé či obviněné osoby, mohou členské státy stanovit, že takové rozhodnutí lze přesto vynést a vykonat.
- 39 Ze znění čl. 8 odst. 4 téže směrnice, zejména z použití výrazu „pokud“, tedy plyne, že úmyslem unijního normotvůrce bylo jen poskytnout členským státům možnost upravit vedení řízení před soudem v nepřítomnosti dotčené osoby.
- 40 Z výše uvedených úvah vyplývá, že článek 8 směrnice 2016/343 jen zakotvuje a ohraničuje právo podezřelých a obviněných osob být ve vlastní věci přítomny při řízení před soudem, jakož i výjimky z tohoto práva, aniž členským státům ukládá nebo zakazuje stanovit povinnost každé podezřelé nebo obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem.
- 41 V tomto kontextu je třeba připomenout, že z článku 1 uvedené směrnice vyplývá, že jejím cílem je stanovit společná minimální pravidla týkající se některých aspektů presumpce nevinoty v trestním řízení a práva být přítomen při trestním řízení před soudem, a nikoli provést úplnou harmonizaci trestního řízení [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. května 2022, Specializirana prokuratura (Řízení proti uprchlému obžalovanému), C-569/20, EU:C:2022:401, bod 43 a citovaná judikatura].
- 42 Vzhledem k omezenému rozsahu harmonizace provedené uvedenou směrnicí a k okolnosti, že tato směrnice neupravuje otázku, zda členské státy mohou vyžadovat dostavení se podezřelé nebo obviněné osoby k soudu, se tudíž taková otázka řídí jen vnitrostátním právem.
- 43 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na třetí otázku odpovědět, že čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví povinnost podezřelé či obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při trestním řízení před soudem.

Ke čtvrté otázce

- 44 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že čtvrtá otázka je položena pro případ, že bude na třetí otázku odpovězeno v tom smyslu, že čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví povinnost dostavit se k soudu v trestním řízení.
- 45 S ohledem na odpověď na třetí otázku není tudíž namístě odpovídat na čtvrtou otázku.

K první a druhé otázce

- 46 Podstatou první a druhé otázky předkládajícího soudu, jimiž je třeba se zabývat společně, je, zda musí být čl. 8 odst. 1 a 2 směrnice 2016/343 vykládán v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, která umožňuje vést řízení v případě nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, když se tato osoba nachází mimo tento členský stát a nesmí vstoupit na jeho území z důvodu zákazu vstupu přijatého vůči ní příslušnými orgány uvedeného členského státu.
- 47 Jak bylo uvedeno v bodech 32 a 40 tohoto rozsudku, článek 8 směrnice 2016/343 zakotvuje a ohraničuje povinnosti, které musí členské státy splnit, aby umožnily podezřelým a obviněným osobám přítomnost při řízení před soudem ve vlastní věci.
- 48 Podle čl. 8 odst. 2 této směrnice mohou členské státy stanovit, že řízení před soudem, jež může vést k rozhodnutí o vině či nevině podezřelé nebo obviněné osoby, se může konat v její nepřítomnosti, pokud byla tato osoba o řízení před soudem řádně vyrozuměna a na následky nedostavení se k soudu upozorněna nebo pokud je tato osoba, jež byla o řízení před soudem vyrozuměna, zastupována zmocněným obhájcem, jehož si sama zvolila, nebo jenž jí byl ustanoven státem.
- 49 Je pravda, že žádná z podmínek uvedených v tomto ustanovení se výslovně netýká možnosti uvedené osoby fyzicky se dostavit na území členského státu, v němž probíhá trestní řízení v její věci, aby při něm mohla být přítomna.
- 50 Jak však bylo uvedeno v bodech 35 a 36 tohoto rozsudku, účelem podmínek uvedených v tomto ustanovení je omezit využití takové možnosti přiznané členskými státy na situace, kdy je třeba mít za to, že se dotyčná osoba dobrovolně a jednoznačně vzdala práva být přítomna při řízení před soudem.
- 51 V tomto kontextu je třeba podotknout, že čl. 8 odst. 2 směrnice 2016/343 přiznává zvláštní význam vyrozumění dotčené osoby, jelikož jakoukoli možnost vést řízení v nepřítomnosti výslovně podmiňuje tím, že tato osoba byla o řízení před soudem vyrozuměna.
- 52 V této souvislosti je v bodě 36 odůvodnění směrnice 2016/343 upřesněno, že skutečnost, že podezřelá nebo obviněná osoba byla vyrozuměna o řízení před soudem, by měla být chápána tak, že tato osoba byla osobně předvolána nebo byla úředně vyrozuměna o dni a místě konání uvedeného řízení jiným způsobem tak, aby si byla uvedeného řízení vědoma.
- 53 Je třeba poukázat i na to, že účel uvedené směrnice spočívá, jak uvádějí body 9 a 10 jejího odůvodnění, v posílení práva na spravedlivý proces v trestním řízení, a to tak, že se posílí důvěra členských států v systémy trestního soudnictví jiných členských států, potažmo v usnadnění

- vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech [rozsudek ze dne 19. května 2022, Specializirana prokuratura (Řízení proti uprchlému obžalovanému), C-569/20, EU:C:2022:401, bod 36].
- 54 K tomu je nutno připomenout, že právo být přítomen při trestním řízení před soudem představuje základní prvek práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 47 druhém a třetím pododstavci a v článku 48 Listiny základních práv, které odpovídají článku 6 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“), jak je upřesněno ve vysvětleních k Listině základních práv (Úř. věst. 2007, C 303, s. 17) [v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 24. května 2016, Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, bod 42, a ze dne 19. května 2022, Specializirana prokuratura (Řízení proti uprchlému obžalovanému), C-569/20, EU:C:2022:401, bod 51].
- 55 Soudní dvůr musí proto usilovat o to, aby jím podaný výklad čl. 47 druhého a třetího pododstavce a článku 48 Listiny zajišťoval úroveň ochrany, která bude v souladu s úrovní, jež je zaručena článkem 6 EÚLP, tak jak jej vykládá Evropský soud pro lidská práva [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 23. listopadu 2021, IS (Protiprávnost předkládacího rozhodnutí), C-564/19, EU:C:2021:949, bod 101].
- 56 Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva přitom vyplývá, že přítomnost obviněného při řízení má zásadní význam pro spravedlivý trestní proces a že povinnost zaručit obviněnému právo být přítomen v jednací síni je jedním ze základních prvků článku 6 EÚLP (rozsudek ESLP ze dne 18. října 2006, Hermi v. Itálie, CE:ECHR:2006:1018JUD001811402, bod 58).
- 57 Podle této judikatury článek 6 EÚLP svou literou ani svým duchem nebrání nikomu v tom, aby se z vlastní vůle výslovně nebo mlčky vzdal záruk spravedlivého procesu. Vzdání se práva účastnit se soudního jednání však musí být jednoznačně doloženo a musí s ním být spojen soubor minimálních záruk odpovídajících jeho závažnosti (rozsudky ESLP ze dne 1. března 2006, Sejdovic v. Itálie, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, bod 86, a ze dne 13. března 2018, Vilches Coronado a další v. Španělsko, CE:ECHR:2018:0313JUD005551714, bod 36).
- 58 Z těchto úvah vyplývá, že účelem podmínek, na něž čl. 8 odst. 2 směrnice 2016/343 váže využití možnosti, kterou členským státům přiznává toto ustanovení, a sice možnosti upravit vedení řízení před soudem v nepřítomnosti dotčené osoby, zejména podmínky vyrozumění této osoby, je omezit využití této možnosti na situace, kdy uvedená osoba měla reálnou možnost být při řízení před soudem přítomna a kdy se jí dobrovolně a jednoznačně vzdala.
- 59 Členský stát, jenž by pouze vyrozuměl dotčenou osobu, které je zakázán vstup na jeho území, o vedení řízení v její věci před soudem, aniž by za takových okolností přijal opatření umožňující povolit jí vstup na toto území navzdory tomuto zákazu, by tuto osobu zbavil jakékoli reálné možnosti skutečně využít svého práva být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, čímž by zbavil podmínky stanovené v tomto ustanovení veškerého užitečného účinku.
- 60 Taková situace se totiž liší od situace, kdy se dotyčná osoba dobrovolně a jednoznačně vzdá svého práva být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem.
- 61 S ohledem na všechny tyto skutečnosti je třeba mít za to, že čl. 8 odst. 2 směrnice 2016/343 implicitně brání tomu, aby členský stát vedl řízení před soudem v nepřítomnosti dotčené osoby, které je zakázán vstup na jeho území, aniž by přijal opatření umožňující povolit jí vstup na toto území navzdory tomuto zákazu.

- 62 Vzhledem k tomu, že z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že v projednávaném případě je dotyčné osobě bráněno vstoupit na území členského státu, v němž je vedeno řízení v její věci před soudem, z důvodu zákazu vstupu, který vůči ní přijaly příslušné orgány tohoto členského státu, je třeba ještě ověřit, zda směrnice 2008/115 nebrání tomu, aby dotyčný členský stát v takové situaci zrušil nebo pozastavil zákaz vstupu uložený této osobě.
- 63 V této souvislosti je třeba připomenout, že tato směrnice, jež stanoví společné normy a postupy, které jsou v členských státech používány při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí, členským státům v případech, kdy je rozhodnutí o navrácení spojeno se zákazem vstupu, umožňuje, jak stanoví čl. 11 odst. 3 této směrnice, zrušení nebo pozastavení takového zákazu.
- 64 Čtvrtý pododstavec citovaného odstavce v tomto ohledu upřesňuje, že členské státy tak mohou v individuálních případech nebo v určitých kategoriích případů učinit z jiných důvodů.
- 65 Jak uvedl generální advokát v bodě 87 svého stanoviska, čl. 11 odst. 3 čtvrtý pododstavec směrnice 2008/115 přiznává členským státům široký prostor pro uvážení při vymezování případů, ve kterých považují za potřebné pozastavit nebo zrušit zákaz vstupu spojený s rozhodnutím o navrácení, a umožňuje jim tedy zrušit nebo pozastavit takový zákaz vstupu s cílem umožnit podezřelé či obviněné osobě dostavit se na jejich území za účelem její přítomnosti při řízení před soudem ve vlastní věci.
- 66 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na první a druhou otázku odpovědět, že čl. 8 odst. 2 směrnice 2016/343 musí být vykládán v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, která umožňuje vést řízení v případě nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, když se tato osoba nachází mimo tento členský stát a nesmí vstoupit na jeho území z důvodu zákazu vstupu přijatého vůči ní příslušnými orgány uvedeného členského státu.

K nákladům řízení

- 67 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem,**

musí být vykládán v tom smyslu, že

nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví povinnost podezřelé či obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při trestním řízení před soudem.

- 2) Článek 8 odst. 2 směrnice 2016/343**

musí být vykládán v tom smyslu, že

brání právní úpravě členského státu, která umožňuje vést řízení v případě nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, když se tato osoba nachází mimo tento členský stát a nesmí vstoupit na jeho území z důvodu zákazu vstupu přijatého vůči ní příslušnými orgány uvedeného členského státu.

Podpisy